

Довгопола К.С.

Набоченко О.О.

Рельєфне малювання

1 клас

**навчальний посібник для спеціальних
загальноосвітніх навчальних закладів
для сліпих дітей**

*Рекомендовано Міністерством
Освіти і науки України*

У 6-ти частинах

Київ

ДСВ «Освіта»

2015

Довгопола К.С., Набоченко О.О. Рельєфне малювання. 1 клас. Навчальний посібник для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для сліпих дітей. У 6 частинах. – Київ, ДСВ «Освіта», 2015. – 408 ст.

Надруковано рельєфно-крапковим шрифтом Брайля.

Тираж 54 прим.

Вступна тема (бесіда): «Мистецтво»

Роздивись карту кольорів.

Чорний - це дуже темний колір, це колір ночі, вугілля, сажі.

Білий - вважається найяскравішим кольором, він є поєднанням усіх кольорів, це колір паперу в твоїй книжці, снігу та квітів вишні.

Червоний - це яскравий колір, червоного кольору кров, деякі сорти яблук.

Зелений - це яскравий колір, зеленого кольору трава та листя рослин влітку.

Синій - це яскравий колір, синього (або світлого блакитного) кольору небо, море та верхня частина прапора України.

Жовтий - це яскравий колір, жовтого кольору сонце, осіннє листя, яєчний жовток та нижня частина прапора України.

Коричневий - це темний колір, коричневого кольору земля, гілки дерев та кущів.

Тема 1. Лінії. Співставлення натуральної наочності з зображувальною (зображення ліній як відображення об'ємних паличок)

Завдання 1.1

Роздивись палички, що тобі дав вчитель. Вони прямі. Поклади їх на стіл та проведи по них пальчиком. Знайди початок і кінець палички.

Завдання 1.2

Поклади руки на сторінку. Під пальчиками є випукла пряма. Це рельєфний малюнок, що зображує лінію. Роздивись його.

При розгляді малюнка спочатку швидко, усією рукою, обстеж оглядово, що намальовано. Постав вказівний палець лівої руки, для тих, хто пише правою, на крайню ліву точку малюнка і, почавши від неї рух, по контуру розглянь малюнок правою рукою, повернувшись до точки, де знаходиться палець лівої руки.

Завдання 1.3

Візьми паличку, яку тобі дав вчитель, та поклади її поряд з лінією, що намальована. Чи схожі вони?

Прослідкуй, як вчитель малює на дошці для малювання лінію з опорою на паличку. Чи схожі паличка та лінія?

Завдання 1.4

Про що розповідається у вірші?

Багато речей на Землі, що прості.
Дві точки, між ними ти шлях проклади,
То лінія буде, їй честь та хвала,
Без лінії жити не може Земля.
Як паличка, травка та гілки кущів,
Як паличка, стовбур могутніх дубів,
Як паличка, ніжки у твого стільця,
Як паличка, пальчик і ніжка твоя.

Роздивись малюнок. Тут зображені лінії. Знайди всі лінії. Якщо можеш, порахуй їх кількість. Візьми палички. Виклади їх, як на малюнку.

Тема 2. Первинне знайомство з вертикальними та горизонтальними лініями.

Їх креслення з опорою на рамку дошки для малювання та з опорою на палички

Завдання 2.1

Роздивись малюнок. Ці лінії йдуть зверху вниз або знизу вгору. Якщо можеш, порахуй їх кількість. Виклади на аркуші палички так, як зображено на малюнку.

Завдання 2.2

Роздивись малюнок. Ці лінії йдуть справа наліво або зліва направо. Якщо можеш, порахуй їх кількість. Виклади на аркуші палички так, як зображено на малюнку.

Завдання 2.3

Послухай вірш.

Справа вліво йде пряма,
Зліва вправо ще одна,
Не зустрінуться вони,
Бо рівненькі і прямі.
Знизу вгору і зверху вниз,
Краще, друже, придивись!
Правим пальчиком веди,
Зрозумієш, де вони.

Відшукай і покажи на малюнку лінію, яка йде справа наліво; лінію, яка йде згори вниз.

Завдання 2.4

Роздивись малюнок. На його верхній частині зображені лінії. Вони не перетинаються між собою. Так само, як не перетинаються між собою верхня та нижня сторони парти, чи права та ліва сторони парти.

Роздивись нижню частину малюнка. Тут лінії між собою перетинаються та утворюються кути. Покажи кути на своїй дошці для малювання та на парті.

Завдання 2.5

Вклади в дошку для малювання аркуш. Закрий дошку. Знайди правий верхній кут дошки. Проведи пальчиком по рамці від верхнього кута до нижнього. Це лінія. Візьми грифель та спробуй намалювати лінії, спираючись на рамку дошки для малювання. Якщо в тебе не вийде, попроси допомоги у вчителя. Спробуй обколоти інші сторони дошки.

Завдання 2.6 (підвищеної складності)

Візьми паличку у вчителя. Поклади її посередині аркуша. Спробуй її обколоти. Прибери та подивись, що вийшло.

Тема 3. Геометричні фігури. Квадрат, прямокутник, трикутник.

Ознаки фігур, співставлення з натуральною наочністю, зображення прямокутника з використанням трафарету

Завдання 3.1

Роздивись малюнок. Тут зображені дві геометричні фігури. Коло та трикутник.

Коло - це фігура, що не має кутів та сторін.

Трикутник - це фігура, що має три сторони та три кути.

Завдання 3.2

Візьми у руки геометричні фігури кола та трикутника. Покажи, де коло, а де трикутник. Як ти їх впізнав?

Поклади фігуру кола, що тобі дав вчитель, на малюнок кола.

Поклади фігуру трикутника, що тобі дав учитель, на малюнок трикутника.

Завдання 3.3

Роздивись малюнок. Тут зображені дві геометричні фігури. Квадрат та прямокутник.

Прямокутник - це геометрична фігура, що має чотири сторони та чотири рівні, прямі кути.

Квадрат - це геометрична фігура, що має чотири рівні сторони та чотири рівні кути.

Завдання 3.4

Візьми у руки геометричні фігури прямокутника та квадрата. Покажи, де прямокутник та де квадрат. Як ти впізнав їх?

Поклади фігуру прямокутника, що тобі дав вчитель, на малюнок прямокутника.

Поклади фігуру квадрата, що тобі дав вчитель, на малюнок квадрата.

Завдання 3.5

Послухай уважно вірш:

Фігур багато в світі маєш,
Їх безумовно поважаєш.
Ось ходить гордий та крутий,
То круг, він не має кутів.
А поряд хтось там притулився,
Угору, в небо подивився,
Він три кути для себе мав,
Їх сторонами підпирав.
Стоїть прямокутник
Вельможний в дворі,
Тримає свої він чотири кути,
Поряд з якими ще є сторони,
Чотири як треба - всі разом вони.
А ще поважний той квадрат,
Він, як якийсь аристократ,
Всі сторони і всі кути
Він рівні має - бачиш ти.

Про які геометричні фігури розповідається у вірші? Послухай вірш ще раз, вибери (з тих, що тобі дав вчитель) і покажи названі фігури.

Завдання 3.6

Вибери з фігур, що тобі дав учитель, прямокутник. Поклади його на дошку для малювання. Спробуй обколоти фігуру. Подивись, що вийшло.

Тема 4. Геометричні фігури. Коло, квадрат, прямокутник, трикутник. Порівняння, визначення ознак, зображення за трафаретом та зразком

Завдання 4.1

Роздивись малюнок. Прочитай загадки та покажи фігуру, про яку в кожній з них йдеться.

Я не маю кутів

Та не маю сторін,

Я кочусь, як клубок,

Мою форму має Колобок.

Я як колесо і сонце,

Я як гудзик і гарбуз.

Всім відомий карапуз!

Я колючий, бо аж три кути маю,

Я гарний, бо сторони стрункі люблю,

Аж три назбирав та всім показав,

Мою форму шукати не складно,

Її давно знають усі,

Навіть у давні-давні часи.

Я шанований вельможа,

Моя форма на це схожа,

Я сторін багато маю,

Та від цього не страждаю,

Всі чотири сторони

Рівні, як і всі кути.

Я як парта і як двері,

Як вікно і навіть стеля,

Я як ліжко, як матрац,

Сторони я маю враз,

Дві однакові, ще дві

Та чотири аж кути.

Завдання 4.2

Роздивись фігури, що тобі дав учитель. Покажи коло. Покажи трикутник. Покажи квадрат.

Покажи прямокутник.

Поклади кожну фігуру на відповідний малюнок.

Завдання 4.3

Візьми коло. Поклади його на дошку для малювання. Обколи фігуру. Подивись, що вийшло.

Візьми трикутник. Поклади його на дошку для малювання. Обколи фігуру. Подивись, що вийшло.

Тема 5. Поняття про розмір предметів на рельєфному малюнку (більший, менший, середній) та розташування предмета

Завдання 5.1

Роздивись малюнки. Тут зображені квадрати та кола. Знайди і покажи найбільше та найменше коло. Знайди і покажи найбільший та найменший квадрат.

Завдання 5.2

Роздивись малюнки. Знайди найбільше, найменше та середнє коло. Знайди найбільший, найменший та середній квадрат.

Завдання 5.3

Роздивись малюнок. Яка фігура зображена на малюнку? Чи всі фігури є однаковими? Покажи фігуру, яка відрізняється від інших. Якою вона є по порядку? Що це за фігура? Чи можеш ти пояснити, чому фігури виглядають по-різному?

Завдання 5.4

Візьми фігуру прямокутника у вчителя. Поклади його по черзі так, як на малюнку.

Завдання 5.5

Послухай пісню «Місяць і зорі», слова якої написала Марійка Підгірянка.

Тихий вечір, тихий красний,
Над горою місяць ясний
Пасе зорі, завертає,
На трембіті грає, грає.
Гой-я, зорі, гой-я, гой-я,
Трембіточка срібна моя.
Кошарочка овець повна,
На овечках біла вовна.
Ходить місяць аж до ранку,
Вийшла зоря на полянку.
Ой, місяцю, місяченьку,
Зганяй зорі помаленьку.
Вже отара зірок рідне,
А вівчарик блідне, блідне.
Вже зірниця розквітає,
Встати сонце закликає.

Роздивись малюнок. Тут зображена геометрична фігура, яку називають зіркою. Це складна фігура, що має багато кутів і сторін.

Знайди найбільшу зірку. Знайди найменшу зірку. Знайди середню зірку.

Завдання 5.6

Роздивись малюнок. Крім прямокутника, там зображений ще і квадрат.

Візьми у вчителя геометричну фігуру - квадрат. Поклади його на дошку для малювання. Обколи фігуру. Подивись, що вийшло.

Тема 6. Конструювання. Збирання пірамідки з геометричного матеріалу за рельєфним малюнком

Завдання 6.1

Роздивись малюнок. Тут зображені пірамідки з кубиків квадратної форми. Порахуй, скільки кубиків взято для першої пірамідки. Порахуй, скільки кубиків взято для другої пірамідки.

Завдання 6.2

Послухай вірш:

Я конструктор сам збираю,
Я цю справу люблю,
Швидко все я сам склади,
Друзям ще допоможу,
Кубик вгору, кубик вниз,
Прилаштуйте карниз,
Дах з трикутника зроблю,
Я там ляльку оселю.

Склади пірамідки з кубиків так, як показано на малюнку.

Завдання 6.3

Роздивись малюнок. Знайди в своєму конструкторі фігури, які можна використати, щоб скласти таку пірамідку. Склади пірамідку за зразком.

Тема 7. Практичне ознайомлення з одиницею вимірювання довжини сантиметром та лінійкою

Довжина вимірюється в сантиметрах. Для цього люди використовують лінійку.

Сантиметр люди мають,
Довжину ним позначають,
Щоб нам знати, скільки дати,
І нічого не втрачати.
Сантиметрів назбирали,
Їх лінійками зміряли,
Ти лінійку приклади,
Нею відлік розпочни,
Першу поділку знайди,
Потім трохи почаклуй,
Всі прямі нам розрахуй.

Завдання 7.1

Роздивись лінійку. Це пряма, вона схожа на паличку та має поділки, за допомогою яких можна виміряти довжину предметів.

Поклади лінійку на парту. Проведи пальчиком по її верхній частині зліва направо. Чи відчуваєш ти поділки? Порахуй їх кількість.

Поклади пальчик на лівий кінець лінійки. Знайди першу поділку. Це 0.

Проведи пальчиком вправо. Знайди другу поділку. Вона буде дорівнювати 1 см.

Проведи пальчиком далі вправо. Знайди наступну поділку. Вона буде дорівнювати 2 см.

Проведи пальчиком вправо та знайди поділки, які позначають 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 см.

Завдання 7.2

Поклади лінійку на парту. Знайди на лінійці поділку, що позначає 0.

Покажи на лінійці поділку, що дорівнює 1 см.

Знайди та покажи поділки, що дорівнюють

5 см

2 см

6 см

4 см

10 см

Завдання 7.3

Роздивись малюнок. На ньому зображені прямі лінії. Порахуй їх кількість.

Покажи найкоротшу та найдовшу лінії.

Поклади лінійку під рельєфну лінію так, аби поділка, що позначає 0, співпала з початком лінії і лінійка лежала під рельєфною лінією. Проведи пальчиком вправо по лінії. Зупинись там, де закінчується лінія. Спусти пальчиком нижче на поділку. Визнач, скільки сантиметрів позначає ця поділка.

Роздивись інші лінії, що зображені на малюнку. Вимірйай їх так само, як ти вимірйав першу лінію.

Завдання 7.4

Роздивись малюнок. На ньому зображені прямі лінії.

Вимірйай лінії лінійкою та покажи найдовшу та найкоротшу лінію.

Тема 8. Вимірювання відрізків різної довжини та просторового розташування

Я лінієчку візьму
Та роботу розпочну,
Буду прямі рахувати,
Сантиметри визначати.

Завдання 8.1

Роздивись малюнок. На ньому зображено лінії. Порахуй їх кількість.

Покажи лінії, які ідуть справа наліво або зліва направо.

Покажи лінії, які ідуть зверху вниз або знизу вверху.

Покажи лінії, які намальовано інакше.

Вимірйай лінії, що ти бачиш на малюнку.

Пам'ятай, аби вимірйати лінію, необхідно покласти лінійку під неї так, щоб початок лінії співпав з початком лінійки, позначкою 0. Потім провести пальчиком вправо по лінії. Там, де лінія закінчиться - зупинитися. Подивитися, яка поділка на лінійці там, де лінія закінчилася.

Завдання 8.2

Роздивись малюнок. На ньому зображені різні лінії.

Знайди лінії, які не перетинаються з іншими. На них є поділки. Чи ти їх знайшов?

Вимірйай ці лінії.

Якщо зможеш, виміряй довжину частини лінії від її початку до поділки. А потім від поділки і до кінця.

Роздивись малюнки, де лінії перетинаються.

На верхньому малюнку зображено перетин ліній під прямим кутом. Чи можеш ти показати точку, де перетнулися лінії?

Порахуй, скільки ліній перетинається.

На нижньому малюнку зображено багато ліній, які між собою перетинаються. Чи можеш ти їх порахувати? Чи можеш ти показати кути, що утворилися?

Завдання 8.3

Роздивись малюнок. Тут зображено лінії.

Покажи лінії, які ідуть справа наліво або зліва направо.

Покажи лінії, які ідуть зверху вниз або знизу вгору.

Покажи лінії, які намальовані інакше.

Чи на всіх лініях є поділки?

Виміряй довжину ліній, що ти бачиш на малюнку.

Якщо зможеш, виміряй довжину частини лінії від її початку до поділки. А потім від поділки і до кінця.

Завдання 8.4

Намалюй лінію завдовжки 1 см.

Використай для цього лінійку. Поклади її на дошку для малювання. Знайди початок лінійки, поділку з позначкою 0. Знайди поділку в 1 см. Проведи лінію між поділками 0 та 1 см.

Тема 9. Вимірювання паперових смужок різної довжини

Лінійка - найпростіший вимірювальний інструмент, який являє собою пластину, у якій як мінімум одна зі сторін пряма. Зазвичай лінійка має нанесені поділки, які дорівнюють одиниці вимірювання довжини (сантиметр), що використовуються для вимірювання відстаней. Лінійками (гладкими обструганими дощечками) користувалися ще стародавні єгиптяни при будівництві своїх пірамід. При розкопках давньогрецьких поселень вчені знаходили обстругані дощечки, за допомогою яких стародавні будівельники виконували свої креслення. У кінці вісімнадцятого століття вчені з різних країн зібрались разом і вирішили, що за одиницю довжини буде прийнятий метр. Так з'явилися лінійки з поділками. Не кожне дерево брали для виготовлення лінійки, використовувалась в основному груша. А сучасні лінійки виготовляються не тільки з дерева, а й з пластмаси і сталі.

Завдання 9.1

Роздивись паперові смужки, які тобі дав вчитель.

Покажи найдовшу смужку. Покажи найкоротшу смужку. Чи є серед них смужки, однакові за розміром?

Завдання 9.2

Роздивись малюнок. Знайди та покажи найдовшу та найкоротшу смужки. Покажи смужки, однакові за розміром, якщо такі є.

Візьми паперові смужки, які тобі дав вчитель. Роздивись їх та знайди на малюнку відповідні зображення.

Поклади паперові смужки на намальовані.

Використай лінійку та вимірй паперові смужки.

Вимірй смужки, що намальовані на малюнку. Чи вони однакової довжини?

Завдання 9.3 (підвищеної складності)

Роздивись малюнок. Смужка має поділки. Чи зможеш ти вимірйати довжину всієї смужки?

Чи зможеш ти вимірйати довжину від початку смужки до першої та наступних поділок?

Завдання 9.4

Роздивись малюнок. Вимірй намальовані смужки. Чи всі смужки однакові?

Завдання 9.5

Накресли пряму лінію на приладі для малювання заданої довжини: 5 см, 3 см, 9 см.

Тема 10. Поділ ліній на частини в приладі для малювання шляхом нанесення насічок. Знайомство з поняттям частина

Завдання 10.1

Роздивись паперові смужки, які тобі дав вчитель. Вони рівні між собою.

Поклади їх на парту. Візьми одну з них та зігни її навпіл так, аби її правий та лівий краї зустрілися.

Поклади на парту та проведи по ній рукою. Чи стала вона меншою? Смужка стала вдвічі коротшою за ту, що лежить на парті.

Візьми в руки і зігни її ще раз навпіл так, аби її правий та лівий краї зустрілися.

Поклади на парту та порівняй її з першою смужкою. Чи стала вона меншою? Смужка стала ще коротшою.

Візьми смужку і спробуй її ще раз зігнути навпіл так, аби її правий та лівий краї зустрілися. Подивись, що в тебе вийшло.

Завдання 10.2

Роздивись малюнок. На ньому зображені смужки.

Перша смужка є цілою. Як та, що ти не згинав.

На другій смужці є поділка, вона ділить смужку на дві частини. Так, як робив ти, коли складав смужку навпіл вперше.

На третій смужці є три поділки. Вони ділять смужку на 4 рівні частини. Як ти це робив, коли згинав смужку вдруге.

На четвертій смужці є 7 поділок. Вони ділять смужку на 8 рівних частин. Як ти це робив, коли згинав смужку втретє.

Завдання 10.3

Роздивись лінії. Покажи, яка з ліній не поділена. Яка з ліній поділена на 2 частини. Яка з ліній поділена на 4 частини. Як ти це зрозумів?

Завдання 10.4

Роздивись малюнок з лініями.

Покажи лінію, яка не поділена.

Покажи лінію, яка поділена на 2 частини.

Покажи лінію, яка поділена на 4 частини.

Як ти гадаєш, чи є тут лінія, яка поділена на 3 частини? Якщо є, то покажи її.

Завдання 10.5

Накресли лінію завдовжки 6 см. Познач на ній поділку там, де захочеш.

Тема 11. Малювання кола, овальних форм в дошці для малювання за шаблоном, спираючись на власний кулак, і від руки

Завдання 11.1

Роздивись геометричні фігури, які тобі дав вчитель. Це фігури кола і овалу.

Яку фігуру називають колом? Покажи коло.

Друга фігура, що ти тримаєш в руках, це - овал. Ця фігура, як і коло, не має кутів, проте вона є приплюснутою з двох боків в порівнянні з колом.

Чи схожі коло і овал? Чим?

Завдання 11.2

Візьми м'який м'яч. Якої він форми? Спробуй його стиснути в долонях з обох боків. Чи з'явилися в нього кути? Якої він став форми?

Завдання 11.3 (підвищеної складності)

Візьми пластилін. Спробуй виліпити кульку. Для цього необхідно розім'яти пластилін, аби він став м'яким, та покачати його між долонями. А тепер спробуй з двох боків стиснути кульку. Чи вийде в тебе фігура овальної форми?

Завдання 11.4

Роздивись малюнок. Як ти думаєш, які фігури на ньому зображені?

Покажи коло.

Покажи овал.

Візьми паперові фігури та поклади їх на намальовані так, щоб кругла фігура лежала на крузі, а овальна фігура - на овалі.

Завдання 11.5

Роздивись малюнок.

Порахуй, скільки тут фігур зображено.

Порахуй, скільки кіл зображено на малюнку. Покажи їх. Чи всі вони однакові?

Порахуй, скільки овалів зображено на малюнку. Покажи їх. Чи всі вони однакові?

Завдання 11.6

Роздивись малюнок. Прочитай вірші. Знайди фігури, про які розповідається.

Я кутів не маю

І, як м'яч, стрибаю,

Колесом кочусь згори,

Як зовусь я, назови!

Кут один плюс два кути,
Ти разом їх всіх склади,
Маю ще три сторони,
Як зовусь я, розкажи!

Я чотири кути маю,
Сторонами підпираю,
Всі чотири сторони
Рівні, як і всі кути,
Та багато не скажу,
Як зовуся - покажу!

Я сторін й кутів не маю,
Та не круг я, заявляю,
Не кочусь і не кручусь,
Як, скажи скоріш, зовусь?

Маю я прямі кути,
По дві рівні сторони,
Маю родичів по світу
Так багато - не злічити!
То і двері, і вікно,
То і книжка, і панно...
Та не треба нас лякати,
Краще швидше називати!

Завдання 11.7

Намалюй на дошці для малювання коло та овал, використавши для цього запропоновані вчителем геометричні фігури.

Для того, аби обколоти шаблон, тобі необхідно покласти його посередині аркуша. Притиснути лівою рукою, якщо ти пишеш правою. Притримуючи фігуру та не зміщуючи її на папері, охайно обколоти.

Завдання 11.8

Намалюй коло та овал, використовуючи як опору кулак (аби зобразити коло) та всю долоню (аби зобразити овал).

Завдання 11.9

Спробуй намалювати коло та овал самостійно.

Тема 12. Зображення простих об'єктів, що мають кулеподібну форму

Завдання 12.1

Прочитай вірш.

Я веселий, круглий я,
Як кулак і голова,
Легкий, бо повітря маю,

Високо я підлітаю,
Ти мене не відпускай,
За мотузочку тримай,
Бо якщо я полечу,
То назад не прилечу,
А іще ти не коли
Та на мене не дави,
Бо не витримаю я,
Бахну голосно «Ба-бах!».

Чи знаєш ти, про що йдеться у цьому вірші?

Чи тримав ти повітряну кульку в руках?

Чи надував ти її з батьками?

Роздивись повітряну кульку, яку тобі дасть вчитель у надутому та здутому вигляді. А вдома надуй таку кульку з батьками.

Завдання 12.2

Роздивись малюнок. Нагадуємо, що при розгляді малюнка спочатку швидко, усією рукою, обстеж оглядово, що намальовано. Постав вказівний палець лівої руки, для тих, хто пише правою, на крайню ліву точку малюнка і, почавши від неї рух, по контуру розглянь малюнок правою рукою, повернувшись до точки, де знаходиться палець лівої руки.

Тут зображені повітряні кульки. Порахуй, скільки їх. Якої вони форми? В чому різниця між двома кульками?

Завдання 12.3

Роздивись малюнок. Порахуй кількість кульок, що зображені на ньому. Якої вони форми? Як би ти їх намалював?

Завдання 12.4

Намалюй повітряну кульку. Для цього зобрази коло та пряму, що буде позначати мотузку. Для зображення кола ти можеш використати як опору свій кулак, обколовши його.

Завдання 12.5

Роздивись малюнок. Тут схематично зображена риба. Як ти думаєш, якої форми її тіло?

Завдання 12.6

Роздивись малюнок. Тут схематично зображено чоловічка. Як ти думаєш, з яких фігур він складається?

Тема 13. Малювання з природи паперової серветки, складеної навпіл і на кут

Завдання 13.1

Роздивись паперову серветку, яку тобі дав вчитель. Яка вона на дотик? Якої вона форми?

Склади серветку навпіл. Якої вона тепер форми?

Склади серветку на кут.

Покажи, де кут. Якої форми вона тепер стала?

Завдання 13.2

Роздивись малюнок. Які фігури на ньому зображені?

Чи всі фігури однакові? Якщо ні, то чим вони відрізняються?

Порівняй їх зі своєю серветкою. Чи однакової вони форми? А чим відрізняються?

Під час малювання ми дуже часто зменшуємо предмети так, аби малюнок вмістився на аркуші. Паперова серветка більша за твій аркуш, тому її не можна намалювати справжнього розміру. Проте ти можеш її намалювати меншою, але не забувай дотримуватись форми предмета.

Завдання 13.3

Роздивись малюнок. На ньому зображені серветки, які були складені. Якої вони форми?

Знайди квадрат. Знайди лінію, яка його перетинає. Ця лінія йде від одного кута до іншого. Прослідкуй, як саме.

Знайди трикутники. Покажи на них кути.

Склади серветки таким чином, як зображено на малюнку.

Завдання 13.4

Роздивись малюнок. На ньому зображені серветки, які були складені.

Знайди квадрат. Подивись, скільки ліній його перетинають? Як ти думаєш, скільки разів треба зігнути і розпрямити серветку, аби виникли такі згини?

Знайди трикутники. Покажи на них кути.

Склади серветки трикутником таким чином, як зображено на малюнку.

Знайди на малюнку фігуру, яка відрізняється від інших.

Як ти думаєш, чи можна так скласти серветку, не розрізаючи її?

Завдання 13.5

Намалюй паперову серветку. Для цього пригадай, якої вона форми. Яку геометричну фігуру треба намалювати?

Пригадай, що треба зробити, коли предмет, який ти зображуєш, більший, ніж твій аркуш для малювання?

Завдання 13.6

Намалюй паперову серветку, що зігнута навпіл. Для цього пригадай, якої вона форми. Яку геометричну фігуру треба намалювати?

Завдання 13.7

Намалюй паперову серветку, що зігнута на кут. Для цього пригадай, якої вона форми. Яку геометричну фігуру треба намалювати?

Тема 14. Конструювання. Робота з м'яким дротом за рельєфним малюнком

Коли ти працюєш з дротом, ти маєш пам'ятати: його потрібно тримати подалі від очей та інших дітей, та бути обережним в роботі з ним!

Завдання 14.1

Роздивись малюнок. Які геометричні фігури на ньому зображено? Як ти їх впізнав?

Використавши дріт, виклади його по контуру рельєфного малюнка.

Завдання 14.2

Роздивись малюнок. На ньому зображена ламана лінія. Зі скількох прямих створена ламана? Покажи кути. Скільки їх?

Використавши дрiт, виклади його по контуру рельєфного малюнка.

Роздивись прапорці. Чим вони відрізняються? З яких геометричних фігур вони складаються?

Знайди і покажи всі можливі кути.

Використавши дрiт, виклади його по контуру рельєфного малюнка.

Завдання 14.3

Роздивись малюнок. Тут представлені різні ламані.

Проведи пальчиком та прослідкуй за тим, як іде пряма. Знайди кути, якщо такі є. Покажи початок і кінець ламаної лінії.

Використавши дрiт, виклади його по контуру рельєфних малюнків.

Тема 15. Знайомство з орнаментом. Орнамент з геометричних фігур

Орнамент (візерунок або узор) - це ритмічне повторення одних і тих самих елементів. Орнаментами можуть бути створені з різних елементів, в тому числі з геометричних фігур.

Орнамент був винайдений так давно, що вченим не відомо, коли і як це сталося. Візерунками прикрашали різні предмети (наприклад, меблі, посуд, одяг, зброю тощо) та будівлі. Деякі народи прикрашають орнаментом у вигляді татуювань навіть власні тіла!

Завдання 15.1

Роздивись малюнок. Тут зображено прості орнаментами з геометричних фігур.

Подивись орнамент. Чи можеш ти назвати, з яких елементів (геометричних фігур) він складається? Як ти бачиш, фігури повторюються в певній послідовності. Як ти думаєш, яка буде наступна фігура?

Подивись орнаментами. Чи можеш ти назвати, з яких елементів (геометричних фігур) вони складаються? Як ти думаєш, яка буде наступна фігура в кожному з орнаментів?

Завдання 15.2

Роздивись перший орнамент ще раз. Використовуючи фігурки, що тобі дав учитель, виклади їх поверх орнаменту так, як на малюнку.

Завдання 15.3

Роздивись малюнок орнаменту. Виклади орнамент, використовуючи фігури, що тобі дав учитель, на дошці для малювання та на парті.

Завдання 15.4

Роздивись орнамент. Він має по боках лінії, так само, якби ти малював його на смужці паперу. З яких елементів (геометричних фігур) складається орнамент?

Візьми геометричні фігури, які тобі дав вчитель, та виклади їх поверх орнаменту, так як на малюнку.

Завдання 15.5

Роздивись орнамент. З яких елементів (геометричних фігур) він складається?

Використовуючи фігурки, що тобі дав вчитель, виклади їх поверх орнаменту так, як на малюнку.

Завдання 15.6

Орнамент не завжди може складатися з геометричних фігур. Іноді навіть геометричний орнамент може складатися просто з ліній або їх поєднань. Роздивись приклади такого орнаменту.

Завдання 15.7 (підвищеної складності)

Роздивись малюнок. Тут зображені орнаменти з геометричних фігур. Але дуже складні орнаменти, дуже загадкові.

Роздивись, як ти думаєш, з яких фігур складаються ці орнаменти? А ти певний, що його можна скласти лише з цих фігур? Чи можна використати інші фігури?

Завдання 15.8

Протягом наступного тижня спробуй уважно поспостерігати, чи ти зустрічаєшся з орнаментом у своєму повсякденному житті?

Тема 16. Орнамент з геометричних фігур. Читання рельєфного малюнка орнаменту з геометричних фігур, викладання орнаменту на парті, на дошці для малювання за вказівками вчителя та за зразком, виконання малюнка орнаменту за допомогою трафарету

Завдання 16.1

На минулому уроці ти познайомився з орнаментом. Пригадай та розкажи, де використовується орнамент у сучасному житті?

Підказка. Чи зустрічав ти орнамент на рушниках чи посуді? Можливо, ти знайомий з вирізьбленим орнаментом, який прикрашає меблі? Чи маєш ти в'язаний одяг з орнаментом?

Завдання 16.2

Роздивись малюнок. Що на ньому зображено? З яких елементів (геометричних фігур) складаються зображені орнаменти?

Який, на твою думку, буде наступний елемент (геометрична фігура)?

Використовуючи фігури, що тобі дав вчитель, виклади подібні орнаменти на дошці для малювання.

Завдання 16.3

Використовуючи фігури, що тобі дав вчитель, виклади такі орнаменти:

Трикутник, коло, трикутник, коло, трикутник, коло. Продовж орнамент далі самостійно.

Коло, квадрат, коло, квадрат, коло, квадрат. Продовж орнамент далі самостійно.

Трикутник, коло, квадрат, трикутник, коло, квадрат, трикутник, коло, квадрат, трикутник. Продовж орнамент далі самостійно.

Коло, коло, трикутник, коло, коло, трикутник, коло. Продовж орнамент далі самостійно.

Завдання 16.4

Роздивись малюнок. З яких елементів (геометричних фігур) складаються зображені орнаменти?

Придумай свій власний орнамент, розкажи його вчителю та виклади на дошці для малювання з фігур, що тобі дав учитель.

Завдання 16.5

Роздивись малюнок. З яких елементів (геометричних фігур) складаються зображені орнаменти?

Спробуй, використавши фігури, що дав тобі вчитель, як основу для обколювання (шаблон), зобразити один з цих орнаментів.

Завдання 16.6

Намалюй орнамент, використавши як опору фігури, що тобі дав вчитель.

Нагадаємо, аби обколоти фігуру, необхідно покласти її посередині аркуша, міцно притримуючи лівою рукою, якщо ти пишеш правою. При обколюванні фігури постійно притримуйся її краю. Не рухай фігуру, що ти обколюєш, інакше малюнок буде неправильним, а фігура, що ти намалював, вийде не схожою на зразок.

Тема 17. Орнамент з рослинних елементів.

**Читання рельєфного малюнка орнаменту з рослинних елементів,
Викладання орнаменту на парті, на дошці для малювання за вказівками вчителя
та за зразком, виконання малюнка орнаменту за допомогою трафарету**

Завдання 17.1

Назви, які рослини ти знаєш.

Чи можеш ти назвати частини рослини?

Чи тримав ти в руках листок? Який він на дотик?

Чи тримав ти в руках квітку, яка вона на дотик? Чи має вона аромат?

Чи тримав ти в руках фрукти? Які? Чи можеш ти пригадати їх форму? Який фрукт є твоїм найулюбленішим? Опиши його смак та аромат.

Завдання 17.2

Роздивись шаблони овочів та фруктів, які тобі дав учитель. Назви, що це за фрукти? Чи куштував ти їх? Якщо так, то які вони на смак, який запах мають, якого вони були розміру?

Прочитай вірші. Використовуючи шаблони фруктів та овочів, виклади орнамент на парті так, як сказано у вірші, та продовж орнамент так, як тобі здається правильним.

Фрукти в руки я беру,
Їх в орнамент я складу,
Яблучко та груша,
Яблучко та груша,
Далі буде... груша?

Знову фрукти я беру
Та по лінії кладу,
Знову грушка - яблучко,
Ще раз грушка - яблучко,
Що там далі... сонечко?

Викладати вмю враз,
Назбирав я цілий таз,
З нього фрукти я беру,
Сливку й яблучко кладу,
Далі знов роботу маю,
Сливку, яблучко складаю...
Трішки я призупинився,
То вже, певно, притомився,
Що ж там далі, пригадай,
Швидко все порозкладай!

Помідор й морквина
Вийшли біля тину,
Друзів всіх збирали,
Поряд виставляли,
Помідор й морквина,
Помідор - морквина,
Що далі біля тину?

Завдання 17.3

Роздивись малюнок. Тут зображений орнамент із фруктів, тобто з рослинних елементів.

Чи впізнав ти фрукти, які зображені? Чи куштував ти їх? Які вони на смак? А на запах? Які вони на дотик? Яка їх форма?

Візьми шаблони фруктів, що тобі дав учитель, та виклади ними поверх малюнка орнамент. Будь охайним та спробуй розташувати фрукти так, аби вони потрапили точно в контур малюнка.

Завдання 17.4

Роздивись малюнок орнаменту. Тут зображений орнамент із овочів, тобто з рослинних елементів. Чи впізнав ти овочі, які зображені? Чи куштував ти їх? Які вони на смак? А чим пахнуть?

Візьми шаблони овочів, що тобі дав учитель, та виклади ними поверх малюнка орнамент. Будь охайним та спробуй розташувати овочі так, аби вони потрапили точно в контур малюнка.

Завдання 17.5

Роздивись малюнок. Що на ньому зображено? Чи можна це вважати орнаментом?

Виклади на дошці для малювання, використовуючи шаблони, що тобі дав вчитель, орнамент так само, як на малюнку.

Завдання 17.6

Намалюй орнамент з рослинних елементів. Використай для цього шаблони фруктів та овочів, що тобі дав учитель. Для цього спочатку створи задум. Тобто подумай і розкажи, з яких елементів буде складатися твій орнамент. У якому порядку вони будуть чергуватися.

Після цього виклади шаблон на аркуш і подумай, як буде розташований орнамент на аркуші. Обколи шаблон.

Нагадаємо, аби обколоти шаблон, необхідно покласти його посередині аркуша, міцно притримуючи лівою рукою, якщо ти пишеш правою. При обколюванні постійно притримуйся його

краю. Не рухай шаблон, що ти обколюєш, інакше малюнок буде неправильним, а фігура, що ти намалював, вийде не схожою на зразок.

Подивись, що у тебе вийшло. Чи орнамент вийшов таким, яким ти задумав його намалювати?

**Тема 18. Поглиблене вивчення орнаменту. Орнамент з рослинних елементів.
Читання рельєфного малюнка орнаменту з рослинних елементів,
викладання орнаменту на парті, на дошці для малювання за вказівками вчителя
та за зразком, виконання малюнка орнаменту за допомогою трафарету**

Завдання 18.1

Послухай «Пісню про рушник», слова якої написав Андрій Малишко.

Рідна мати моя, ти ночей недоспала
І водила мене у поля край села,
І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала,
І рушник вишиваний на щастя дала.

І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала,
І рушник вишиваний на щастя, на долю дала.

Хай на ньому цвіте росяниста доріжка,
І зелені луги, й солов'їні гаї,
І твоя незрадлива материнська ласкава усмішка,
І засмучені очі хороші твої.

І твоя незрадлива материнська ласкава усмішка,
І засмучені очі хороші блакитні твої.

Я візьму той рушник, простелю, наче долю,
В тихім шелесті трав, в щебетанні дібров,
І на тім рушничкові оживе все знайоме до болю -
І дитинство, й розлука, і вірна любов.

І на тім рушничкові оживе все знайоме до болю -
І дитинство, й розлука, й твоя материнська любов.

Чи тримав ти в руках вишитий рушник?

Традиційні українські рушники вишивали різноманітними орнаментами. Зокрема рослинні орнаменти були дуже популярними.

Завдання 18.2

Роздивись шаблони листочків та грибочків, що тобі дав вчитель. Покажи, де листок, а де грибок.

Розкажи, де росте гриб? Якої він форми? Чи куштував ти гриби? Які вони були на смак? Чи були вони приготовані? Як ти думаєш, всі гриби можна їсти?

Розкажи, де ростуть листочки? Чи всі вони мають однакову форму? Які вони на дотик? Чи знаєш ти, якого вони кольору?

Завдання 18.3

Прочитай вірші. Використовуючи шаблони, що тобі дав вчитель, склади орнамент так, як описано у вірші, а далі продовж орнамент сам.

Їжачок в лісі гуляв,
Листя та гриби збирав,
Та до дому як прибіг,
Все розклав, як тільки зміг,
Ти йому допоможи,
Все в орнамент поклади,
Гриб, листочок, гриб, листок.
Ой не буде нам морок!
Два листочки, знов грибок,
Знову лист, ану дивись,
Ну а далі - постривай,
Сам їх правильно складай.

Завдання 18.4

Роздивись малюнок. Тут зображений орнамент з листків та грибочків. Ти вже знаєш, що ці елементи можуть бути використані в рослинному орнаменті.

Уважно роздивись орнамент. Порахуй, зі скількох елементів він складається? Назви, що за чим іде. Як ти думаєш, яким буде наступний елемент?

Виклади такий самий малюнок на парті, а потім на своїй дошці для малювання, використовуючи для цього шаблони, що тобі дав учитель.

Завдання 18.5

Роздивись малюнок. Тут зображений орнамент з листків та грибочків.

Уважно роздивись орнамент. Порахуй, зі скількох елементів він складається? Назви, що за чим іде. Як ти думаєш, яким буде наступний елемент?

Виклади такий самий малюнок на парті, а потім на своїй дошці для малювання, використовуючи для цього шаблони, що тобі дав учитель.

Завдання 18.6

Роздивись малюнки. Це орнаменти.

Чи всі елементи в них тобі знайомі? Чи можеш ти назвати ці елементи?

Назви, що за чим іде. Порахуй кількість елементів. Як ти думаєш, яким буде наступний елемент?

Спробуй скласти орнамент з листків на своїй дошці для малювання.

Завдання 18.7

Виконай малюнок орнаменту.

Для цього можеш використати шаблони гриба та листочка, що тобі дав вчитель.

Для цього спочатку створи задум. Тобто подумай і розкажи, з яких елементів буде складатися твій орнамент. У якому порядку вони будуть чергуватися.

Після цього виклади шаблони на аркуш і подумай, як буде розташований орнамент на аркуші. Обколи шаблон.

Нагадаємо, аби обколоти шаблон, необхідно покласти його посередині аркуша, міцно притримуючи лівою рукою, якщо ти пишеш правою. При обколюванні постійно притримуйся його краю. Не рухай шаблон, що ти обколюєш, інакше малюнок буде неправильним, а фігура, що ти намалював, вийде не схожою на зразок.

Подивись, що у тебе вийшло.

Чи орнамент вийшов таким, яким ти задумав його намалювати?

Завдання 18.8 (підвищеної складності)

Виконай малюнок орнаменту, в якому поєднай геометричні (тобто лінії та геометричні фігури) та рослинні елементи.

Для цього спочатку створи задум. Тобто подумай і розкажи, з яких елементів буде складатися твій орнамент. У якому порядку вони будуть чергуватися.

Подумай і скажи, як буде розташований орнамент на аркуші.

Намалюй орнамент так, як ти задумав.

Подивись, що у тебе вийшло. Чи орнамент вийшов таким, як ти хотів?

Тема 19. З'ясування схожості предметів і їх зображень.

Листя дерев: дуб, клен, каштан

Завдання 19.1

Роздивись листя дерев, які тобі дав учитель.

Які вони на дотик?

Чи пахнуть вони?

Чи можеш ти сказати, якого вони кольору? На яких деревах росли ці листочки?

Завдання 19.2

Роздивись малюнок. На ньому зображено листя простої форми. Порахуй, скільки листочків намальовано на сторінці? Якої вони форми?

Завдання 19.3

Роздивись малюнок. Тут зображено листя дуба.

Дуб - це дуже міцне дерево, що може досягати великих розмірів та рости декілька століть. Плодами дуба є жолуді. Деревина дуба є дуже цінною, а його кора використовується в лікуванні. В Україні дуб вважався символом мужності. На чоловічих сорочках часто вишивали листки дуба.

Знайди та покажи, де великий, а де маленький листок.

Роздивись листок дуба, що дав тобі вчитель. Чи схожий він на малюнок? Поклади його поверх того малюнка, якому він більше відповідає за розміром.

Завдання 19.4

Роздивись малюнок. Тут зображено листя клена.

Клен - це високе гарне дерево, яке використовується для прикрашання міст та сіл. Клен має гарну деревину, з деяких видів клена виробляють кленовий сироп та цукор. Листок клена є символом Канади.

Знайди та покажи, де великий, а де маленький листок.

Роздивись листок клена, що дав тобі вчитель. Чи схожий він на намальований? Поклади його поверх того малюнка, якому він більше відповідає за розміром.

Завдання 19.5

Роздивись малюнок. Тут зображено листок каштана.

Каштан - це дерево з пишною округлою кроною, плоди якого мають лікувальні властивості. Вони круглі та коричневі, а ще вкриті колючою оболонкою, що схожа на м'ячик з голочками. Каштан є символом міста Києва.

Роздивись листок каштана. Зі скількох частин він складається? Роздивись листок, що тобі дав вчитель, чи схожий він на малюнок?

Завдання 19.6

Намалюй простий листочок. Для цього ти можеш зобразити овал та домалювати до нього паличку.

Завдання 19.7 (підвищеної складності)

Який з листків - дуба, клена чи каштана - тобі найбільше сподобався? Спробуй його намалювати.

Тема 20. Читання рельєфних малюнків гілки з листям простої та складної форми, зображення

Завдання 20.1

Роздивись гілочку, що тобі дав вчитель.

Чи бачив ти гілки раніше? Де?

На що схожа гілка?

А як ти думаєш, гілка, яку ти тримаєш в руках, вона з листям чи без?

А чи цілий рік рослини мають листя?

Як би ти зобразив гілку?

Завдання 20.2

Роздивись малюнок. Тут зображено гілку з бруньками.

Пригадай, якої пори року на гілках розкриваються бруньки?

Завдання 20.3

Послухай музичний уривок, який називається «Весна». Цю музику написав видатний італійський композитор Антоніо Вівальді.

Як ти думаєш, чи передає ця музика весняний настрій? Чи згадав ти, якими на дотик є весняні бруньки на гілках?

Завдання 20.4

Роздивись малюнок. Тут зображено гілку.

Чи є на гілці листочки? Знайди і покажи, де вони. Якої вони форми?

Як ти думаєш, яка пора року зображена?

Завдання 20.5

Послухай музичний уривок «Літо» Антоніо Вівальді. Чи згадав ти, як шелестить листя на гілках влітку?

Завдання 20.6

Роздивись малюнок. Що на ньому зображено?

Чим відрізняються ці дві гілки? Як ти думаєш, в яку пору року зображено кожну з гілок?

Завдання 20.7

Послухай музичний уривок «Осінь» Антоніо Вівальді. Згадай, чи відчував ти осінній вітер, який зриває листя з гілок?

Завдання 20.8

Роздивись малюнок. Що на ньому зображено?

Завдання 20.9

Послухай музичний уривок «Зима» Антоніо Вівальді.

Чи тобі подобається зима?

Спробуй зобразити гілку без листя.

Завдання 20.10

Роздивись малюнок. Що на ньому зображено?

Як ти гадаєш, яка це пора року?

А що треба на малюнку домалювати, аби стало літо?

Що прибрати, аби стала зима?

Завдання 20.11

Роздивись малюнок. На ньому зображено послідовність малювання гілки з листям. Ти бачиш, що спочатку необхідно намалювати лінією саму гілку. Потім домалювати до неї палички, які зображують черешки листочків.

Останніми домалювати самі листочки.

Спробуй повторити послідовність дій за малюнком та зобразити гілку. На кожному з етапів звіряться зі зразком, поданим у підручнику.

Тема 21. Читання рельєфних малюнків плодів рослин (овочі та фрукти). Співставлення натуральної та зображувальної наочності

Завдання 21.1

Назви овочі та фрукти, які ти знаєш.

Де вони ростуть? Якої вони форми? Які вони на дотик? Чи куштував ти їх? Якщо так, то які вони були на смак? Що з них можна приготувати?

Завдання 21.2

Роздивись малюнок. Тут зображені фрукти. Всі вони мають круглу або овальну форму. Проте завдяки деяким деталям ти можеш їх розрізнити.

Нагадуємо, що спочатку швидко, усією рукою, потрібно обстежити оглядово, що намальовано. Постав вказівний палець лівої руки, для тих, хто пише правою, на крайню ліву точку малюнка і, почавши від неї рух, по контуру розглянь малюнок правою рукою, повернувшись до точки, де знаходиться палець лівої руки.

Прочитай вірші. Відгадай, про що там йдеться? Чи є такий фрукт на малюнку? Якщо так, то знайди його та покажи.

Я на дереві росту,
У великому саду,
Мене восени збирають,
Діточок всіх пригощають
І всю зиму зберігають,
Та їдять мене, кусають,
Можу хрумким, кислим бути,
Та й солодким, кажуть люди,
Сік із мене певне пив,
Для узвару насушив,
У пиріг поклала мати,
Щоб гостей всіх
пригощати,
Чи впізнав? Чи знаєш ти?
Ну скоріш мене знайди!

Кислий я, та люблять люди,
Жовтий, й не росту я всюди.
Ти не вкусиш так мене,
Бо закислий для тебе.
Краще часточку візьми
Та до чаю поклади,
Будеш рік ти не хворіти,
Якщо чай зі мною пити!

У садочку я росту,
Влітку вас я пригощу.
Невеличка та смачна,
Хоч і кісточка мала,
Та на гілочці по дві,

Ну ж бо швидше нас знайди!
Фіолетова та синя.
Ой не звична то картина!
Невеличка та смачна,
Гостра кістка, та не я,
А якщо пофарбувати,
В помаранчевий змінити,
То вже буду і не я,
Майже то сестра моя.
Тільки кістка не така,
Та на смак зовсім не та.
Чи ти зміг нас зрозуміти
Та ці фрукти розрізнити?

Завдання 21.3

Візьми яблуко, яке тобі дав учитель. Роздивись його. Якої воно форми? Яке воно на дотик?

Знайди яблуко на малюнку. Порівняй його з тим яблуком, що зображено. Чи схожі вони за формою? Чи мають однакові деталі?

Аби тобі було легше порівняти, попроси вчителя розрізати яблуко навпіл. Поклади його на дошку та обведи. Порівняй свій малюнок та яблуко, яке вийшло.

Нагадаємо, аби обколоти фігуру, необхідно покласти її посередині аркуша, міцно притримуючи лівою рукою, якщо ти пишеш правою. При обколюванні фігури постійно притримуйся її краю. Не рухай фігуру, що ти обколюєш, інакше малюнок буде неправильним, а фігура, що ти намалював, вийде не схожою на зразок.

Завдання 21.4

Роздивись малюнок. Тут зображена городина. Чи впізнав ти ці овочі? Якої вони форми? Чи тримав ти їх в руках? Чи всі з них можна їсти в сирому вигляді?

Прочитай віршики та знайди відповідні до них малюнки.

Виросла з землі коса.

Зеленню уверх пішла.

Та в землі я доростала,

Витяглась і сік зібрала.

Як дістали із землі,

Помаранчева, диви!

Як помиєш - погризи,

Бо смачна, кажу тобі!

Я поважний та бордовий.

Відвари - і я готовий!

Під землею я зростаю,

Листя зверху випускаю.

Ти мене мерщій натри

Та до борщику клади.

Та без мене не вари.

Бо не буде смакоти.

А секрет у мене є:

Страві колір додає!

Кажуть, хліб всьому глава,

А в городі - майже я!

Всі бабусі й дідусі

Садять мене до межі.

Мене в борщ та в суп кладуть,

На жару мене печуть,

З мене роблять деруни,

Ще й вареники смачні.

Якщо ти мене впізнав,

То скоріше покажи

І малюнок мій знайди!

Завдання 21.5

Роздивись овочі, які тобі дав вчитель. Що це за овочі?

Якої вони форми? Порівняй їх з малюнком. Чи збережена форма?

Поклади овоч, що тобі дав вчитель, на малюнок в книжці з попереднього завдання.

Завдання 21.6

Спробуй намалювати один з овочів, що ти роздивився.

Завдання 21.7 (для кмітливих)

Роздивись малюнок. Подумай, що тут зображено.

Підказка - ти вже сьогодні дивився такі фрукти.

Завдання 21.8

Послухай пісню «Мамина черешня», слова якої написав Микола Луків.

Росте черешня в мамі на городі,
Стара-стара, а кожен рік цвіте,
Щоліта дітям ягодами годить,
Хоча вони й не дякують за те.
Мамо, мамо, вічна і кохана,
Ви пробачте, що був неухажний,
Знаю, ви молилися за мене
Дні і ночі, сива моя нене.
Живе старенька мати у господі,
Невтомні руки, серце золоте,
Щодня і дітям, і онукам годить,
Хоч рідко хто з них дякує за те.
Ну що ж, про вдячність забувають люди,
Душа сліпа у щасті, а проте
Вони прозріють, але пізно буде:
Черешня всохне, мати одцвіте.

Чи куштував ти черешні? Розкажи, чим вони відрізняються від вишень.

Тема 22. Читання малюнка будиночка з ялинкою, зображення за зразком за допомогою графарету

Завдання 22.1

Прочитай вірш та відгадай, про що у ньому розповідається.

Я незвичне деревце,
Розповім зараз усе.
Я зелена цілий рік,
З Новим роком - на поріг.
Голок як кравець я маю,
Та нічого не зшиваю.
Кажуть, я як їжачок,
Забгато голочок.
Шишки на собі я маю,

Їх на іграшки змінюю.

Чи впізнали ви мене,

Ну і що ж за деревце?

Чи бачив ти коли-небудь ялинку? Опиши, яка вона.

Завдання 22.2

Роздивись малюнок. Тут схематично, тобто дуже просто, зображені ялинки. Як ти знаєш, ялинка - це дерево, яке замість листя має голки.

Знайди найбільшу ялинку. Знайди найменшу та середню ялинки.

Завдання 22.3

Встань і стань поряд з партою так, аби тобі біло зручно. Уяви, що ти ялинка. Для цього уяви, що підлога - це земля. В землі знаходиться коріння, проте ти його не бачиш і на малюнку його не зображують. Уяви, що твої ноги - то стовбур дерева. Підніми руки, трохи розведи в сторони, так аби пальчики дивилися вниз. В більшості видів ялинок гілки теж опущені донизу і в боки.

Завдання 22.4

Роздивись малюнок. Це схематичне, тобто дуже просте, зображення будиночка.

Знайди, де дах будинку, а де його основа. Покажи їх.

Які геометричні фігури нагадує основа будинку та дах?

Нагадаємо, коли ти розглядаєш малюнок, спочатку швидко, усією рукою, обстеж оглядово, що намальовано. Постав вказівний палець лівої руки, для тих, хто пише правою, на крайню ліву точку малюнка і, почавши від неї рух, по контуру розглянь малюнок правою рукою, повернувшись до точки, де знаходиться палець лівої руки.

Завдання 22.5

Роздивись малюнок. Скажи, що на ньому зображено?

Порахуй та скажи, скільки будиночків ти бачиш?

А скільки ялинок?

Розкажи, кого б ти оселив у цих будиночках та чому?

Пригадай, чи знаєш ти якусь казку, де були б три брати, що жили в трьох будиночках? Як називається ця казка?

Завдання 22.6

Роздивись малюнок. Тут зображено будинок та ялинку. Використовуючи шаблони, що дасть тобі вчитель, намалюй такий самий малюнок.

Будь дуже охайним та слідкуй, аби предмети на малюнку були розташовані так, як в книжці.

Завдання 22.7 (завдання для кмітливих)

Як ти думаєш, які рослини, окрім ялинки, мають голки?

Роздивись малюнок кактуса. Це рослина, яка теж вкрита голками. Вона росте лише в теплих країнах. А в нашому кліматі кактус росте як кімнатна рослина в горщиках.

Проте голки кактуса є набагато тоншими та більш колючими, ніж в ялинки, а стовбур кактуса більш товстим, ніж в ялинки, та не дерев'яним. Адже кактус не є деревом.

**Тема 23. Читання рельєфних малюнків грибів.
Зображення гриба. Розфарбовування його по контуру**

Завдання 23.1

Прочитай вірш. Подумай, про що в ньому розповідається?

В лісі й на поляні
Виростаю зрання.
Після дощу, кажуть люди,
Та збирають мене всюди.
Шапочку я гарну маю
І її я не знімаю.
Ніжку маю я одну,
Та не бігаю, расту.

Розглянь гриб, що тобі дав учитель. З яких частин він складається?

Чи тримав ти коли-небудь в руках справжній гриб? Який він на дотик?

Чи всі гриби однакові за розміром?

Чи всі гриби можна їсти?

Чи їдять гриби сирими? Якщо ні, то що з ними роблять? Які страви з грибами готує твоя мама?

Завдання 23.2

Роздивись малюнки. Що зображено на малюнку? Покажи, де в гриба ніжка, а де шапочка.

Які гриби ти знаєш?

Де вони ростуть? Чи збирав ти гриби?

Чи знаєш ти, якого кольору бувають гриби? Чи існує червоний гриб? Як він зветься, чи можна його їсти?

Завдання 23.3

Роздивись малюнок. Що тут зображено? Чи однакового розміру на малюнку всі гриби? Як ти думаєш, чому?

Покажи великі гриби.

Покажи маленькі гриби.

Покажи в кожного гриба шапочку та ніжку.

Завдання 23.4

Відгадай загадки.

В теплий дощик народився, парасолькою накрився.

Яка частина гриба є схожою на парасольку? Покажи на малюнку.

Є шапка, але немає голови;

є нога, але без черевика.

Чи є у гриба голова? Чи носить гриб черевики? Чому?

Завдання 23.5

Роздивись малюнок. Що тут зображено?

Гриби можуть рости по одному, а можуть великими групами.

Роздивись спочатку гриб, що намальований окремо. Знайди його шапочку та ніжку.

Роздивись скупчення грибів. Чи бачив ти коли-небудь, аби гриби росли всі разом? Спробуй поррахувати, скільки грибів тут зображено.

Завдання 23.6

Намалюй гриб. Спочатку намалюй його ніжку. Для цього в нижній частині аркуша зобрази ніжку, схожу на овал. Для зображення овалу можеш використати свій палець. Домалюй до гриба шапочку.

Подивись, що у тебе вийшло.

Завдання 23.7

Ти вже знаєш, що гриби переважно коричневого, зеленувато-коричневого, жовтуватого та інших кольорів, які наближені до кольору землі та осіннього листя, аби їх було складніше помітити. Проте бувають гриби яскравого забарвлення. Такі гриби майже усі є отруйними. Наприклад, один з отруйних грибів - мухомор - має червоний колір своєї шапочки.

Ти виконав малюнок гриба.

Тепер спробуй його розмалювати.

Для цього витягни аркуш з дошки для малювання. Вклади його знову до дошки, але так, аби бік з виколотим малюнком був зверху, щоб ти міг його роздивлятися.

Візьми олівець, попроси вчителя, щоб він дав тобі такий колір, яким буде шапочка твого гриба. Візьми олівець в праву руку, якщо ти пишеш правою. Лівою рукою прослідкуй за рельєфним контуром свого малюнка. Спробуй зафарбувати шапочку гриба так, аби не вийти за рельєфну межу.

Тема 24. Читання рельєфних малюнків риби. Зображення риби. Розфарбовування по контуру

Завдання 24.1

Прочитай вірш. Про кого в ньому іде мова?

Я живу лише в воді,
Та не можу на землі.
Лускою укрите тіло,
Маю хвіст, і ще плавці.
Хто я? Ти скоріш скажи!

Чи знаєш ти, хто такі риби і де вони живуть?

Чи любиш ти їсти рибу? Яка вона на смак? Як її готує твоя мама?

Як ще людина може використовувати рибу?

Чи читав ти казку про золоту рибку?

Завдання 24.2

Роздивись малюнок. На ньому зображено рибу.

Риба живе у воді. Її тіло прилаштовано для життя в ній. Подивись і скажи, якої воно форми? Чи має кути? З якою геометричною фігурою ти міг би порівняти форму тіла риби?

Залежно від умов життя тіло різних видів риб може мати незначні відмінності, але так само не буде містити гострих деталей чи окремих частин тіла, в тому числі окремої голови на ший.

Риба має плавці та хвіст. Вони потрібні їй для руху у воді. Знайди плавці та хвіст. Якої вони форми?

На протилежній від хвоста частині тіла розміщується голова, а на ній - очі та рот. Оскільки риба намальована до нас боком, то ми бачимо тільки одне око. Але ока в риби два. Знайди око на малюнку та покажи його.

Роздивись малюнок. Якої форми тіло риби? Знайди та покажи плавці та хвіст. Знайди та покажи око.

Завдання 24.3

Роздивись малюнок. Тут зображено дві риби. Одна з цих риб є дуже великою та хижою. Її називають акулою. Вона є небезпечною для інших риб, в тому числі великих, а інколи і для людей.

Роздивись малюнок. Порівняй цих двох риб. Форму їх тіла та плавців.

Завдання 24.4

Намалюй рибу. Для цього необхідно зобразити тіло овальної форми (як опору можеш використати свій палець), домалювати плавці та хвіст, а в іншій, протилежній від хвоста частині тіла, домалювати око.

Завдання 24.5

Розфарбуй рибу. Для цього візьми у вчителя олівці чи фломастери сірого кольору і, дотримуючись контуру, дуже охайно розмалюй рибу.

Тема 25. Знайомство із зображенням на малюнках посуду. Визначення за малюнком форми предмета, його призначення.

Визначення сторони зображення

Посуд (в однині посудина) - узагальнена назва різноманітних за формою та оформленням ємностей декоративного або (та) побутового призначення. Виготовляється звичайно із глини, скла, металу, пластику тощо. Використовується для приготування або подавання їжі, напоїв тощо, а також для зберігання харчових продуктів.

Посуд може бути скляний, порцеляновий, кришталевий, фаянсовий, срібний, плетений.

Завдання 25.1

Який посуд ти тримав в руках?

З чого він був зроблений? Який він був на дотик? Чи доводилось тобі розбивати посуд? З якого матеріалу він був виготовлений?

Як ти використовував посуд?

Який посуд в тебе є вдома? З чого він зроблений? Як його використовує мама?

Завдання 25.2

Роздивись малюнок. Тут зображені два предмети, якими ти користуєшся, коли п'єш чай. Що це за предмети?

При розгляді малюнка спочатку швидко, усією рукою, обстеж оглядово, що намальовано. Постав вказівний палець лівої руки, для тих, хто пише правою, на крайню ліву точку малюнка і, почавши від неї рух, по контуру розглянь малюнок правою рукою, повернувшись до точки, де знаходиться палець лівої руки.

Роздивись чашку. Якої вона форми? Чи є в неї ручка?

Опиши свою чашку. Яка вона за формою? Яка в неї ручка? З чого вона зроблена?

Роздивись чайник. Якої він форми? Чи є ручка? Чи є кришка? Що відрізняє його від чашки? Чи є вдома в тебе чайник? Який він?

Завдання 25.3

Роздивись малюнок. Тут зображена тарілка збоку та вазочка. Чи їв ти з тарілки? Що саме? Чи їв ти з вазочки? Що? З чого роблять тарілки та вазочки?

Завдання 25.4

Роздивись малюнки. Тут зображені різні предмети, що використовуються в побуті.

Прочитай загадки та спробуй здогадатися, що це за предмети.

З мене п'ють, я маю ручку, в мені дуже любляють заварювати чай, що я таке?

Роздивись малюнок чашки. Опиши її форму. Покажи, де ручка?

В мені носять воду, мене опускають в колодязь, в мене доять молоко і навіть носять в мені картоплю та сміття, що я таке?

Роздивись малюнок відра. Опиши форму. Чи є ручка? Чи можна користуватися відром без ручки? Чи буде зручним таке відро?

Я маю дві ручки, але, аби за них взятися, в більшості випадків треба використовувати ганчірку, в мені можна зварити картоплю, кашу, яйця та будь-які продукти, а ще я маю кришку, що я таке?

Роздивись малюнок каструлі. Якої вона форми? Покажи ручки. Покажи, де кришка. Для чого використовують каструлю? Чи бачив ти каструлю? Опиши її.

Я маю ручку, мене використовують, аби налити воду, молоко чи сік, що я таке?

Роздивись малюнок глечика. Покажи ручку. Чим він відрізняється від чашки? Чи бачив ти справжній глечик?

Завдання 25.5

Роздивись малюнок. Скажи, що за предмети на ньому зображено? Розкажи про їх призначення.

Завдання 25.6

Роздивись чашку та блюдце, які тобі дав учитель. Якої вони форми? З чого зроблені?

Роздивись малюнки.

На першому малюнку зображено блюдце. Воно намальоване збоку. Таке зображення є важливим при малюванні, тому що дає можливість нам впізнати на малюнку предмет.

На другому малюнку зображено чашку. Її намальовано збоку. Таке зображення дає можливість впізнати предмет на малюнку.

Якої форми чашка на малюнку?

Чи схожа вона за формою на чашку, що тобі дав вчитель?

Покажи ручку на чашці, що тобі дав вчитель, та на чашці, що намальована.

На третьому малюнку зображено чашку, що стоїть на блюдці.

Покажи, де блюдце, а де чашка.

Постав чашку на блюдце так, як на малюнку.

Роздивись останній малюнок. Тут зображено блюдце та чашку. Проте вони зображені зверху, тому виглядають просто як кола. Таким чином, якщо намалювати чашку та блюдце зверху, то буде незрозуміло, що саме ми зобразили.

Роздивись малюнок. А потім проведи пальцем по круглій стороні чашки та блюдця.

Запам'ятай: при малюванні необхідно зображувати предмет з того боку, з якого його найлегше впізнати і він схожий сам на себе, а не на інші предмети.

Завдання 25.7

Намалюй чашку. Для цього ще раз роздивись малюнок чашки, роздивись чашку, що тобі дав вчитель, пригадай, як виглядає твоя чашка.

Проте пам'ятай - чашку краще зображувати не зверху і не знизу, інакше вона буде схожа на круг, а збоку.

Тема 26. Птах. Знайомство з зображенням птаха. Малювання частини його тіла (голови)

Птах - це особлива істота, що пересувається на двох лапах, замість передніх кінцівок має крила та тіло, вкрите пір'ям. Птах відкладає яйця та вміє літати.

Завдання 26.1

Прочитай вірш. Визнач ознаки птаха та назви птахів, яких ти знаєш.

Я птах і в небі я літаю,
Бо крила я великі маю,
Та вкрите пір'ям моє тіло,
І дзьоб міцний, і сам кмітливий.
Я яйця в гнізда відкладаю,
Та ніг лише я двоє маю,
Багато нас є на Землі,
Назви, кого ж з нас знаєш ти?

Завдання 26.2

Роздивись птаха, що тобі дасть вчитель. Покажи в нього голову. Якої вона форми? Покажи, де дзьоб та очі. Покажи, де тіло. Чи можеш ти знайти крила? Скільки в птаха лап?

Завдання 26.3

Роздивись малюнок. Тут зображено горобця. Це птах. Чи чув ти про такого птаха? Послухай, як він цвірінькає.

При розгляді малюнка спочатку швидко, усією рукою, обстеж оглядово, що намальовано. Постав вказівний палець лівої руки, для тих, хто пише правою, на крайню ліву точку малюнка і, почавши від неї рух, по контуру розглянь малюнок правою рукою, повернувшись до точки, де знаходиться палець лівої руки.

Знайди голову птаха. Вона круглої форми. Замість рота та носа в птаха є дзьоб. Він дуже міцний. Покажи дзьоб на малюнку.

У птаха є очі. На малюнку зображено тільки одне око, тому що птах стоїть боком. Покажи око птаха на малюнку.

Покажи шию птаха. Для цього спустись трохи нижче, ніж його голова.

Покажи тіло птаха. Якої воно форми?

Покажи лапи птаха. Вони знаходяться під тілом. Скільки лап ти знайшов?

В птаха є крила. Вони знаходяться з обох боків тіла. Покажи крила на малюнку.

В птаха є хвіст з пір'я.

Покажи хвіст на малюнку.

Завдання 26.4

Роздивись малюнок. Тут зображена ворона. Чи чув ти про такого птаха? Якого він кольору? Чи чув ти, як вона каркає?

Знайди голову птаха. Якої вона форми? Покажи її. Покажи на ній дзьоб та око.

Знайди шию та тіло птаха. Покажи, де крило.

Знайди та покажи лапи птаха.

Покажи хвіст птаха.

Завдання 26.5

Роздивись малюнки. Тут зображені два птахи: сорока і ворона. Знайди в кожного голову. Покажи на ній дзьоб та око.

Знайди та покажи тіло птаха.

Знайди та покажи крила птаха.

Знайди та покажи лапи в птаха.

Знайди та покажи хвіст з пір'я.

Завдання 26.6

Стань біля парти. Уяви, що ти птах.

Покажи, де в тебе голова. Якої вона форми?

Покажи, де мають бути очі.

Покажи, де має бути дзьоб.

Покажи, як має бути розташоване тіло птаха і де будуть розташовані ноги.

Покажи, де будуть розташовані крила. Помахай руками, ніби птах.

Завдання 26.7

Намалюй голову птаха. Для цього спочатку пригадай, якої форми голова птаха? Якої форми дзьоб? Скільки в птаха очей, але скільки очей ми малюємо, якщо зображуємо птаха збоку?

Щоб тобі було легше зобразити птаха, ти можеш використати свій кулак. Стисни кулак лівої руки, якщо ти пишеш правою, та відстав великий палець. Поклади кулак в такому положенні на дошку для малювання та обколи його. В тебе вийде коло з частиною, яка дуже нагадує дзьоб. Домалюй око.

Завдання 26.8

Намалюй голову птаха самостійно.

Тема 27. Птахи. Домашні птахи

Домашні птахи - це птахи, які були приручені людиною, живуть біля людей та приносять користь.

В більшості випадків домашні птахи використовуються для отримання м'яса, яєць та пір'я. Деякі домашні птахи можуть бути домашніми улюбленцями (наприклад, папуги).

Завдання 27.1

Опиши птаха. Якої форми його голова, що на ній є? Якої форми тіло птаха, чи є в нього руки? Скільки в птаха ніг? Чи вкрите тіло птаха пір'ям? Чи вміють птахи літати?

Назви птахів, яких ти знаєш? Які з цих птахів є домашніми?

Завдання 27.2

Прочитай вірш. Скажи, про кого в ньому ідеться?

Рано-вранці я встаю,
Першим всіх людей буджу.
Голосно я всім кричу
Три рази - «кукуруіку!»
Потім виведу родину
На подвір'я, де тварини,
По всіх хашах я ходжу,
Знов кричу - «ку-ку-рі-ку!»

Роздивись малюнок. Тут зображено півня.

Півень - це птах, проте він живе з людиною і не вміє літати. Півень має гарний хвіст з пір'я, на голові в нього є гребінь та під дзьобом дві шкірясті складки, які називають сережками. Півень - чоловічої статі, тому він не несе яєць, проте його використовують для отримання м'яса та пір'я.

Знайди на малюнку голову птаха. Знайди дзьоб та око. Чи знайшов ти гребінь та сережки?

Знайди на малюнку шию.

Покажи тіло птаха.

Знайди та покажи крило.

Знайди та покажи хвіст.

Знайди та покажи ноги птаха. Скільки в нього ніг? Скільки на ногах пальців?

Завдання 27.3

Прочитай вірш. Про кого в ньому ідеться?

Я дружина пана Півня,
Не така вже голосна,
Не кричу «ку-ку-рі-ку».
Тихо зернятка клюю,
По подвір'ю я гуляю,
Своїх діток проводжаю.
Яйця господарю знесу,
Користь людям принесу.

Роздивись малюнок. Тут зображено курку.

Курка - це птах, який живе біля людини, не вміє літати і використовується людиною для отримання м'яса, яєць, пір'я та пуху. На відміну від півня, курки не мають великих пір'яних хвостів та їх гребені на голові не такі великі.

Знайди на малюнку голову птаха. Знайди дзьоб та око. Чи знайшов ти гребінь?

Знайди на малюнку шию.

Покажи тіло птаха.

Знайди та покажи крило.

Знайди та покажи хвіст.

Знайди та покажи ноги птаха. Скільки в курки ніг? Скільки на ногах пальців?

Завдання 27.4

Прочитай вірш.

Я маленьке пташеня,

Моя мама - курка.
Тато зранку кукуріка.
Вилупилося з яйця,
Кажуть, звуся я... курча?

Роздивись малюнки. Тут зображено яйце та курчатко.

Ти маєш знати, що курка, як і всі інші птахи, відкладає яйця. Якщо їх не використовують для господарських цілей, то курка висиджує яйця та з них вилуплюються курчата. Маленькі курчата вкриті пухом, жовтого кольору та ще не вміють літати.

Якої форми яйце? Чи тримав ти яйце в руках? Яке воно на дотик?

Якщо яйце не варене, то його легко розбити. Чи розбивав ти яйце?

Чи їв ти варене яйце? А смажене? Яке ти більше любиш?

Роздивись малюнок курчати. Знайди голову. Покажи, де дзьоб та око. Покажи, де тіло. Покажи, де крило та ноги.

Завдання 27.5

Прочитай вірш. Про кого ідеться у вірші?

Я птах особливий,
Дуже норавливий,
По двору гордо ходжу,
Якщо що, га-га, вщипну!

Роздивись малюнок. Тут зображено гусака. Це досить великий домашній птах, який використовується переважно для м'яса, але гусячі яйця та пір'я також використовуються людиною. Гусак не вміє літати, проте він швидко бігає та вміє плавати.

Гусак має біле або сіре забарвлення. До речі, чи знаєш ти пісеньку про двох гусей?

Жили у бабусі два веселих гуся:
Один - сірий, другий - білий,
Два веселих гуся!
Один - сірий, другий - білий,
Два веселих гуся!

Мили гуси лапки десь біля канавки,
Один - сірий, другий - білий,
Десь біля канавки!
Один - сірий, другий - білий,
Десь біля канавки!

Ой, кричить бабуся: «Ой, пропали гуси!»
Один - сірий, другий - білий,
Гуси мої, гуси!
Один - сірий, другий - білий,
Гуси мої, гуси!

Вийшли, вийшли гуси - кланялись бабусі!
Один - сірий, другий - білий,
Кланялись бабусі!
Один - сірий, другий - білий,

Кланялись бабусі!

Тішитесь бабуся, що знайшлися гуси,
Один - сірий, другий - білий,
Гуси їй гуси!
Один - сірий, другий - білий,
Гуси їй гуси!

Завдання 27.6

Знайди на малюнку голову гуски. Знайди дзьоб та око. Якої форми дзьоб птаха? Чи схожий він на дзьоб курки?

Знайди на малюнку шию. Чи схожа вона на шию курки та півня?

Покажи тіло птаха.

Знайди та покажи крило.

Знайди та покажи хвіст.

Знайди та покажи ноги птаха. Скільки в нього ніг?

Скільки на ногах пальців?

Будь уважний - на ногах птахів, що плавають, є перетинки між пальцями. Це так, якби між твоїми пальцями була ще шкіра, яка б з'єднувала їх.

Завдання 27.7

Прочитай вірш.

Кря-кря-кря, качка я!
На подвір'ї я живу,
Воду дуже я люблю.
Користь всім від мене є,
Пух, і м'ясо, і яйце.

Роздивись малюнок. Тут зображено качку. Качка - це птах, який вміє плавати.

Качка може бути дикою та жити на ставках, а може бути домашньою та жити біля людини. Домашні качки так само гарно плавають, як і дикі.

Знайди на малюнку голову птаха. Знайди дзьоб та око.

Знайди на малюнку шию.

Покажи тіло птаха.

Знайди та покажи крило.

Знайди та покажи хвіст.

Знайди та покажи ноги птаха. Скільки в нього ніг?

Скільки на ногах пальців? Чи помітив ти перетинки між пальцями?

Завдання 27.8

Намалюй самостійно голову птаха.

Голову якого птаха ти намалював? опиши цього птаха.

Його призначення в домашньому господарстві.

Тема 28. Читання рельєфного зображення на малюнку домашніх тварин.

Визначення характерних особливостей будови тіла тварин. Зображення голови kota

Дуже давно людина почала приручати (одомашнювати) диких тварин. Вона використовувала їх для господарських цілей. Одними з найперших тварин, які були приручені людиною, стали собака та кішка.

Собака - це чотирилапа тварина, яка використовувалася людиною для полювання, захисту житла та майна.

Дикий родич собаки - вовк, саме його людина приручила у давні часи.

З часом з'явилася дуже велика кількість порід собак, в тому числі маленьких, які використовуються виключно як домашні улюбленці.

Завдання 28.1

Роздивись малюнок. На ньому зображено собаку. Собака - це чотирилапа тварина, її тіло вкрите хутром.

Нагадуємо, що при розгляді малюнка спочатку швидко, усією рукою, обстеж оглядово, що намальовано. Постав вказівний палець лівої руки, для тих, хто пише правою, на крайню ліву точку малюнка і, почавши від неї рух, по контуру розглянь малюнок правою рукою, повернувшись до точки, де знаходиться палець лівої руки.

Більшість собак має видовжену морду. На морді є два ока (на малюнку ти бачиш тільки одне око), два вуха (на малюнку ти бачиш тільки одне вухо), ніс та рот (до речі, в собак досить міцні зуби, вони використовують їх для захисту та полювання). Роздивись морду собаки та покажи на ній око, вухо, ніс та рот.

Собака має недовгу шию.

Знайди і покажи її на малюнку.

Тіло собаки овальної форми, під тілом є чотири лапи. Покажи, де на малюнку тіло собаки та де лапи.

В собаки є хвіст. Він знаходиться на протилежному від голови кінці тіла. Знайди і покажи його на малюнку.

Завдання 28.2

Роздивись малюнок. Тут зображено вовка. Серед собак на вовка дуже схожі такі породи, як німецька вівчарка, лайка та маламут.

Знайди на малюнку та покажи морду вовка. Покажи на морді вуха, очі, ніс, рот.

Знайди та покажи шию.

Знайди та покажи тіло вовка та його лапи.

Знайди та покажи хвіст.

Завдання 28.3

Роздивись іграшку собаки, що тобі дасть вчитель. Знайди на ній голову, покажи очі, вуха, рот, ніс. Знайди та покажи шию, тіло, лапи та хвіст. Чи схожа іграшка з малюнками собаки та вовка?

Завдання 28.4

Встань з-за парти, стань так, як тобі зручно, аби не зачепити парту та інших дітей. Будь обережним, аби не вдаритися. Уяви, що ти є собакою. Покажи, де у тебе будуть вуха. Покажи, де у тебе буде ніс та рот, очі. Нахились та стань так, як стоїть собачка, аби всі кінцівки були під тілом. Подумай, де в тебе був би хвіст?

Завдання 28.5

Кішка - це чотирилапа тварина, яка живе з людиною та використовується для охорони будівлі від мишей та як домашній улюбленець. Кішка невеликого розміру, проте має велику кількість диких родичів різного розміру, в тому числі і дуже великих. Родичами кішки є лев, тигр, ягуар, пума, леопард, рись тощо.

Роздивись малюнок. Тут зображено домашнього kota. Кіт невеликого розміру, має чотири лапи, його тіло вкрите шерстю.

Голова kota має круглу форму, трохи видовжену. Знайди на малюнку голову.

На голові kota розташовані вуха. Вони трикутної форми. Знайди на малюнку вуха.

В kota є два ока, але на малюнку видно тільки одне. Покажи його.

В kota є вуса, вони тонкі і довгі. Їх складно побачити на малюнку. А чи є у людей вуса? Чи всі люди можуть мати вуса?

Знайди на малюнку та покажи шию kota.

Тіло kota овальної форми, під ним знаходиться чотири лапи. Знайди та покажи тіло kota та лапи.

На протилежній від голови частині тіла розташований хвіст. Він довгий та схожий на паличку. Знайди і покажи його.

Завдання 28.6

Чи гладив ти колись kota? Який він на дотик? Чи чув, як коти муркотять? Як ти думаєш, чому у колискових піснях так часто співається про котика, який повинен приспати дитину?

Послухай українську народну колискову «Котику сіренький».

Котику сіренький,
Котику біленький,
Котку волохатий,
Не ходи по хаті.

Не ходи по хаті,
Не буди дитяти,
Дитя буде спати,
Котик воркотати.

Ой на котка воркота,
На дитину дрімота...

Завдання 28.7

Роздивись іграшку kota, що тобі дав вчитель. Знайди голову. Знайди та покажи вуха, очі, ніс та рот. Покажи шию. Знайди та покажи тіло та лапи, хвіст. Чи схожа іграшка на малюнок kota?

Завдання 28.8

Встань з-за парти, стань так, як тобі зручно, аби не зачіпляти парту та інших дітей. Будь обережним, аби не вдаритися. Уяви, що ти кіт. Покажи, де у тебе будуть вуха. Покажи, де в тебе буде ніс та рот, очі. Нахились та стань так, як стоїть кіт, аби всі кінцівки були під тілом. Подумай, де в тебе був би хвіст?

Завдання 28.9

Роздивись малюнок. Тут зображено кота, який сидить.

Чи можеш ти знайти голову? Роздивись її уважно. Голова круглої форми. На голові є вуха, вони розміщені зверху та мають трикутну форму.

Знайди та покажи очі кота.

Їх два. Знайди та покажи ніс та рот кота. На мордочці кота є вуса, проте їх складно роздивитись на малюнку.

Завдання 28.10

Зобрази голову кота. Для цього стисни ліву руку в кулак, притиснувши великий палець до кулака, але не згинаючи його. Розігни наполовину мізинець. Поклади руку на аркуш паперу та обколи її. Прибери руку. В тебе майже вийшла голова кота. Домалюй очі, ніс, рот та вуса у вигляді паличок.

Тема 29. Вивчення рельєфного зображення на малюнку домашніх тварин.

Визначення характерних особливостей будови тіла

Людина приручила дуже велику кількість тварин і навіть вивела окремі породи тварин, пристосованих для її потреб. Серед них собака, домашній кіт, кролик, свиня, коза, баран.

Завдання 29.1

Роздивись малюнок. Тут зображено кролика.

Кролик - це невелика домашня тварина, пухнаста та з довгими, як у зайця, вухами.

Кроликів вирощують для м'яса, з їх шкурок роблять хутрянні вироби. Крім того існують декоративні породи кроликів, яких тримають як домашніх улюбленців.

В кролика кругла, трішки видовжена голова. Знайди голову та покажи, де вона.

На голові є два довгих вуха. Знайди їх та покажи.

На голові є два ока, ніс та рот. Знайди та покажи їх.

Тіло кролика овальної форми, під ним розташовані лапи. Знайди і покажи їх.

В кролика є маленький, пухнастий хвіст. Він знаходиться на протилежній від голови частині тіла. Знайди та покажи його.

Завдання 29.2

Роздивись малюнок. Тут зображено свиню.

Свиня - це чотиринога тварина, яку вирощує людина для м'яса та сала. Свиня може їсти будь-які харчі, які їй пропонують.

У свині досить велика голова з видовженим вперед носом, який називають п'ятачком. Знайди і покажи голову свині.

На голові є вуха. Знайди та покажи їх.

На голові є очі. Знайди та покажи їх.

Шия свині є дуже короткою та майже непомітною, ніби голова кріпиться зразу до тіла. Покажи, де голова переходить в тіло.

Тіло свині є овальним, чотири ноги розташовані під тілом, вони невеликого розміру. Покажи тіло свині та її ноги.

В свині є хвіст. Він тонкий та закручений. Покажи його на малюнку.

Завдання 29.3

Роздивись малюнок. На малюнку зображена коза.

Коза - це порівняно невелика, приблизно як твоя парта, чотиринога тварина. На голові є роги. Коза дає молоко, з якого роблять смачні та корисні продукти, наприклад, сир та бринзу. Тіло кози вкрите хутром, з якого можна виготовити вовняні нитки.

Кіз також вирощують для м'яса та для виготовлення виробів з вовни.

Голова кози видовжена. Овальної форми. Знайди голову кози.

На голові є вуха. Покажи, де вони.

Біля вух є роги. Покажи, де вони.

Знайди та покажи очі, ніс та рот.

Шия кози недовга. Знайди та покажи її.

Тіло кози овальної форми, під ним знаходиться 4 ноги. Знайди та покажи на малюнку тіло та ноги.

Знайди та покажи хвіст.

Завдання 29.4

Роздивись малюнок. Тут зображені баран і вівця. Це тварини одного виду, проте різної статі. Баран - чоловічої, вівця - жіночої.

Баран - це домашня чотиринога тварина, тіло якої вкрите густим хутром. Баранів вирощують задля м'яса, але в першу чергу вони дають вовну, з якої виготовляють пряжу, тканину та шиють різні речі. Вівці також дають молоко.

Роздивись цих тварин.

Знайди і покажи голови. Вони круглої форми.

Знайди та покажи на голові очі, вуха, рот та ніс.

Покажи, де шия.

Покажи, де тіло і якої воно форми.

Покажи, де хвост.

Подумай та скажи, що є на голові в барана, але відсутнє у вівці?

Завдання 29.5

Зобрази голову кроля. Для цього стисни пальці в кулак, але залиши випрямленими вказівний та середній пальці. Поклади їх на аркуш паперу. Обколи. Домалюй очі.

Завдання 29.6

Послухай та відтвори звуки, які видають собака, кіт, свиня, коза та баран з вівцею.

Тема 30. Читання рельєфного малюнка, що складається з простих геометричних форм. Транспорт

Ще в давнину людина почала використовувати транспорт для перевезення вантажів та людей на довгі відстані. На той момент існував водний (тобто перевезення вантажів відбувалося по воді) та наземний (тобто перевезення вантажів проводилось по поверхні землі) транспорт.

Використання наземного транспорту стало можливим з винаходом колеса. Колесо має круглу форму. Вважають, що спочатку люди використовували великі стовбури дерев, які підкладали під вантаж. Але це було не дуже зручно, тому що вантаж падав з них. Аби вантаж не ковзав, на стовбурах почали робити поглиблення, а поступово - перейшли до того, що стали роботи окремі колеса і з'єднувати їх по два віссю.

За історію людства був винайдений такий наземний транспорт: колісниці, вози, карети, легкові та вантажні автомобілі, потяги, у тому числі потяги метро, трамваї, тролейбуси, автобуси тощо.

Завдання 30.1

Роздивись малюнок. Тут зображено вагончик, який кріпиться до потяга і в якому можуть їхати люди.

Він зображений схематично, тобто дуже просто.

Для цього зображення використали прямокутник, що позначає сам вагон, два маленькі прямокутники, що позначають вікна, та два кола, що позначають колеса.

Знайди та покажи прямокутник-вагон.

Знайди та покажи прямокутники, що позначають вікна.

Знайди та покажи колеса. Порахуй їх кількість. В даного вагончика чотири колеса, але оскільки він намальований збоку, ти бачиш лише два. Якої вони форми?

Завдання 30.2

Роздивись малюнок. Для цього переверни підручник таким чином, щоб корінець був згори, а позначка нумерації сторінки справа. Тут схематично, тобто дуже просто, зображено вантажну машину.

Вантажна машина має кабіну, де сидить водій, та кузов. Вона має чотири колеса, але оскільки вона зображена збоку, то на малюнку ми бачимо лише два колеса.

Деякі великі вантажні машини, які називають фурами, можуть мати шість або вісім великих коліс.

Знайди на малюнку кабіну, де має сидіти водій.

Знайди на малюнку кузов.

В ньому перевозять вантаж.

Знайди та покажи колеса. Якої вони форми?

Завдання 30.3

Роздивись іграшку вантажної машини, яку тобі дасть вчитель. Знайди кабіну, кузов та колеса. Порахуй кількість коліс.

Порівняй малюнок з іграшкою.

Завдання 30.4

Намалюй вагончик, що ти роздивився на малюнку, але без вікон. Для цього намалюй великий прямокутник та під ним два колеса. Роздивись малюнок. Чи схожий він на малюнок з книги?

Завдання 30.5

Не весь наземний транспорт може мати 4 колеса, наприклад, велосипед та самокат мають лише по два колеса. Чи бачив ти ці види транспорту? Чи користувався ти ними коли-небудь?

Завдання 30.6

Транспорт буває наземний, водний, повітряний, підземний. Прочитай назви видів транспорту та віднеси їх до наземного, водного, повітряного та підземного видів транспорту.

Автобус

Легкова машина

Літак

Вантажна машина

Корабель

Яхта

Пліт

Тролейбус

Трамвай

Метро

Вертоліт

Велосипед

Подумай та скажи, який з цих видів транспорту не має коліс та чому?

Тема 31. Читання рельєфного малюнка, що складається з простих геометричних форм. Будинок

Завдання 31.1

Прочитай вірш.

У будинку я живу,
В двері я його ввійду.
У віконце виглядаю,
Дах стінами підпирає.
Біля ганку погуляю,
Квіточки там позбираю.
Дуже дім я свій люблю,
Вам про нього розкажу.

Розкажи про будинок, у якому ти живеш.

Це приватний чи багатоквартирний будинок?

Скільки в ньому поверхів?

Скільки вхідних дверей?

Чи є в твоїй кімнаті вікно?

З чого побудований твій дім? А яка на дотик цеглина?

Чи знаєш ти, чим вкритий дах твого будинку?

Чи є на твоєму будинку димар? Для чого він?

Завдання 31.2

Роздивись малюнок. Тут схематично, тобто дуже просто, зображено одноповерховий будинок. Для його зображення використані прості фігури.

Подивись та скажи, яку форму має дах будинку?

На даху будинку є димар. Він зображений невеликим прямокутником. Для чого в будинках є димарі?

Подивись і скажи, яку форму має будинок?

Знайди в будинку вікно. Воно має квадратну форму та, на відміну від всього будинку, зображено гладеньким. Покажи його.

Знайди та покажи двері будинку. Чи є на них ручка? Як ти думаєш, чи можна зайти в двері, які не мають ручки чи якогось сенсорного приладу для їх відчинення?

Завдання 31.3

Роздивись малюнок. Тут зображено будинок за парканом.

Покажи, де будинок, а де паркан.

Будинок є меншим за паркан, це тому, що він знаходиться далі. Будь-які предмети, які знаходяться далі, виглядають меншими. Це як з голосом - коли людина відходить, її голос стає менш чутним.

Покажи, де в будинку дах. Чи є в будинку димар?

Покажи, де вікно. Якої воно форми?

Покажи, де двері. Якої вони форми?

Чи є на дверях ручка? Покажи її.

Завдання 31.4

Роздивись малюнок. Тут зображено вікно. Вікна бувають різними. Можуть відчинятися по-різному. На твоєму малюнку зображено вікно, що має дві половинки, тобто може відчинятися в різні боки.

Роздивись малюнок. Якої форми вікно?

Якої форми половинки вікна? Знайди та покажи ручки.

В твоєму класі є вікно? Зі скількох частин воно складається? Яке скло на дотик? Яка рама у вікна в твоєму класі - дерев'яна чи пластикова?

Завдання 31.5

Намалюй вікно. Для цього зобрази прямокутник та поділи його лінією на дві частини. Якщо можеш, домалюй ручку.

До речі, а чи можна відкрити вікно без ручки?

Завдання 31.6

Роздивись малюнок. Тут зображені два будиночки. Але це не будинки для людей. Подумай, чому? Відгадай, для кого можуть бути ці будинки? Порівняй та подумай, чому один будинок менший за інший.

Завдання 31.7

В кінці книжки є малюнки. На одному з них намальований будиночок для птаха, на другому - цей же будиночок, розміщений на дереві. Роздивись малюнок з батьками, вчителем чи вихователем. Подумай, а які птахи можуть жити в такому будиночку?

Також на малюнках в кінці книжки зображено меблі. Роздивись їх з батьками, вчителем чи вихователем, подумай, які з цих меблів є в твоєму класі, які є в спальній кімнаті, які є в тебе вдома взагалі? Де вони стоять, опиши їх. Які вони на дотик? З чого зроблені? Якого вони розміру?

Тема 32. Малювання на тему. Моя улюблена іграшка

Завдання 32.1

Роздивись малюнок. Тут зображено пірамідку, складену та не складену.

Чи складав ти коли-небудь пірамідку? Знайди, яка з пірамідок складена, а яка ні.

Завдання 32.2

Роздивись малюнок. Тут зображено пірамідку та іграшку «Неваляшку». Чи бачив ти такі іграшки? Чи грався коли-небудь такими іграшками?

Знайди та покажи, де пірамідка.

Завдання 32.3

Пригадай, яка твоя найбільш улюблена іграшка. Хто тобі її подарував? Як вона виглядає? Опиши її. Чому вона тобі подобається?

Завдання 32.4

Намалюй свою улюблену іграшку. Згадай, якої вона форми. Зі скількох частин складається. Подумай, як саме її можна зобразити.

Опиши, що саме ти намалював.

Завдання 32.5

Поміняйся зі своїм сусідом по парті малюнками улюбленої іграшки та розкажи йому, що це за іграшка, як вона виглядає, хто тобі її подарував.

Тема 33. Малювання на тему. Рослини. Трав'янисті рослини та квітка

Завдання 33.1

Які рослини ти знаєш? Опиши їх.

Завдання 33.2

Чи ти знаєш, що таке трав'янисті рослини?

Опиши, які вони на дотик?

Як вони виглядають?

Чи знаєш ти якого трава кольору?

Чи весь рік вона зелена?

Чи буває трава взимку?

Завдання 33.3

Роздивись малюнок. Подумай та скажи, що тут зображено.

На що схожа травичка на малюнку?

Завдання 33.4

Зобрази траву. Для цього ти можеш використати свої пальці як опору для зображення ліній, а можеш зобразити травичку самостійно.

Завдання 33.5

Роздивись шаблон квітки, що тобі дасть вчитель. Покажи, де сама квітка, де ніжка квітки. Порахуй пелюстки на шаблоні.

Роздивись малюнок квітки в книжці. Порівняй свій шаблон з намальованою квіткою.

Які пісні чи вірші про квіти ти знаєш?

Завдання 33.6

Обколи шаблон квітки. Для цього поклади квітку на аркуш паперу, міцно притисни її та не зміщуй, поки не виконаєш малюнок.

Завдання 33.7

Намалюй траву самостійно. Приклади до неї шаблон квітки та обколи його.
Пам'ятай, що квітка росте вгору, як і трава.